

Beslut om revidering av syfte, föreskrifter och skötselplan för naturreservatet Grössjön i Umeå kommun

Uppgifter om naturreservatet

Namn	<i>Grössjön</i>
Kommun	<i>Umeå</i>
Läge	<i>6 km SO Umeå centrum. Topografisk karta 20K NV. Ekonomisk karta Umeå 20K 6e.</i>
Gräns	<i>Reservatets gräns enligt bilaga 1.</i>
Fastigheter	<i>Umeå kommun se bilaga 1</i>
Areal	<i>238.2 ha</i>
Därav landareal	<i>222.7 ha</i>
Naturtyper:	
Skog - äldre	<i>91.0 ha</i>
Skog - yngre	<i>47.9 ha</i>
Våtmarker och sumpskog	<i>83.5 ha</i>
Vatten	<i>15.5 ha</i>
Täktområde	<i>0.3 ha</i>
Förvaltare	<i>Umeå kommun</i>

Umeå kommun beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808) om nytt syfte, nya föreskrifter och ny skötselplan för Grössjöns naturreservat, se bifogad karta, bilaga 1.

För att uppnå och tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § första stycket förordningen (1998:1252) om områdesskydd att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet.

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd fastställer kommunen bifogad skötselplan, bilaga 2.

I enlighet med 2§ ska Umeå kommun, genom den nämnd som kommunfullmäktige ger uppdraget till, vara förvaltare av reservatet.

Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet. Beslutet riktar sig även till allmänheten.

I och med att detta beslut vinner laga kraft upphör Umeå kommuns beslut KS000529/1996 från den 1997-03-11 att gälla.

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer såsom lövrika barrnaturskogar, hållmarkstallskogar, rikkärr och värdefulla våtmarker i ett stort sammanhängande naturlandskap med ostörd karaktär. Syftet är också att återskapa och återställa värdefulla naturmiljöer samt att vårda och bevara den biologiska mångfalden knuten till dessa miljöer. Inom ramen för bevarandet av naturmiljöer ska reservatet också tillgodose behovet av områden för friluftslivet. Syftet ska i huvudsak uppnås genom att skogsmark och övriga naturmiljöer utvecklas fritt genom intern dynamik. Inom vissa delar av reservatet ska syftet uppnås genom metoder som gynnar utveckling av löv, naturvårdsbränning eller metoder som efterliknar brand för att utveckla naturvärden. Hydrologiskt påverkade våtmarker och vattendrag ska kunna återställas. Invasiva och främmande arter som påträffas inom reservatet ska tas bort. Åtgärder vidtas för att underlätta för allmänhetens friluftsliv.

Skälen för beslutet

Grössjön är ett stort skogsmyrkomplex med mycket höga värden kopplat till natur, geovetenskap och friluftsliv. Reservatet är ett varierat skogsområde, med naturskogstypad tallskog och högproduktiv grannaturskog och värdefulla våtmarker med bland annat förekomst av rikkärr. På grund av detta är fågellivet rikt. Det finns gamla tallar och granar, död ved, riklig hänglavs-förekomst och inslag av grova aspar och andra lövträd. Den högproduktiva tallskogen är prioriterad skogstyp enligt nationell och regional strategi för skydd av skog vilket stärker områdets bevarandevärde. Storleken, orördheten och områdets höga naturvärden kopplade till bland annat den rika hänglavsfloran och de många fynden av sällsynta och rödlistade arter samt förekomster av ett rikkärr i ett så pass kustnära läge i länet är ovanligt och mycket skyddsvärt. Genom beslutet förbättras förutsättningarna för bevarande och utveckling av Grössjöns naturmiljöer, med därtill hörande strukturer, processer och arter. Genom beslutet bevaras också områdets landskapsformer och möjligheten att uppleva ett i huvudsak obrutet och opåverkat naturlandskap i tätortsnära miljö.

Reservatsföreskrifter

För att uppnå syftet med reservatet gäller följande föreskrifter.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § andra stycket miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden.

Det är förbjudet att:

1. uppföra byggnad eller annan anläggning som till exempel mast, vindkraftverk eller stängsel,
2. bygga om eller ändra befintlig byggnads- eller anläggningskonstruktion, funktion eller användningssätt,
3. anlägga bilväg, campingplats, uppställningsplats för fordon eller infartsparkering.
4. bedriva täkt i någon form eller annan verksamhet som förändrar marktopografi eller dräneringsförhållanden som till exempel grävning, plöjning, sprängning, borrhning, schaktning, dikning, rensning eller utfyllning,
5. tippa, dumpa eller anordna upplag,
6. bedriva verksamhet som förändrar vattenflöde eller botten-topografi som till exempel dämning eller reglering,

7. utföra skogsbruksåtgärder som till exempel att plantera, så, avverka, flytta, ta bort eller på annat sätt skada levande eller döda träd eller buskar, såväl stående som liggande,
8. inplantera för området främmande djur, växter eller andra organismer,
9. framföra motordrivet fordon, med undantag för uttransport av fällt högvilt eller transporter vid räddningstjänst.
10. släppa ut eller sprida gifter, vådliga ämnen, kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, jordförbättringsmedel, kalk eller växtnäringsämnen.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om vad fastighetsägare och innehavare av särskild rätt till fastighet förpliktigas att tåla.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas att tåla att följande anordningar uppförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet, där inget annat anges avses hela reservatet:

1. utmärkning av reservatets gränser enligt Naturvårdsverkets riktlinjer,
2. uppsättning och underhåll av informationstavlor,
3. skötselåtgärder som sanering av främmande arter och hydrologisk återställning av våtmarker och vattendrag, naturvårdsbränning /åtgärder som efterliknar brand.
4. anläggning, utmärkning och underhåll av led och spång, samt skyltar, rastplats och vindskydd samt timmerförråd.
5. undersökning och dokumentation av områdets djur- och växtarter samt mark- och vattenförhållanden,

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas, samt om ordningen i övrigt, inom naturreservatet.

Det är förbjudet att:

1. göra åverkan på berg eller mark, till exempel genom att elda, måla, borra, rista, hacka, gräva eller omlagra,
2. bryta kvistar, fälla eller på något sätt skada levande eller döda träd och buskar, gräva upp örter eller gräs, samt plocka eller insamla lavar, mossor, vedlevande svampar och insekter.
3. störa djurlivet, till exempel genom att klättra i boträd eller medvetet uppehålla sig nära rovfågelbo, lya eller gryt,
4. framföra motordrivet fordon, tex skoter
5. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift och därmed jämförbar anordning.
6. tälta mer än ett dygn
7. framföra cykel
8. utöva större kommersiell besöksverksamhet
9. anordna orienteringstävlingar och andra tävlingar där mer än 50 deltagare har banor som avviker från befintliga spångade leder.
10. medföra ej kopplad hund eller annat lösgående husdjur

Undantag från föreskrifterna

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för

- a) förvaltaren av naturreservatet, eller den som förvaltaren uppdrar åt, att vidta de åtgärder som anges i B-föreskrifterna med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken i detta beslut och som beskrivs i bifogad skötselplan,
- b) Från ovanstående föreskrifter undantas endast arbetsföretag som kan behöva utföras för att sköta området naturvärden eller friluftsvärden. Föreskrifterna ska heller inte utgöra hinder att sköta kraftledningen genom norra delarna av området eller att sköta offentliga skidspår samt renskötsel i enlighet med rennäringslagen (1971:437).

Ärendets beredning

Kommunens intressen i området började redan i samband med generalplanen 1966 där det fanns ett intresse att bevara området naturvärden såsom intressant flora och rika fågelliv. I 1990 års översiktsplan redovisas Grössjön som "Område av sådant värde där särskilt skydd finns eller översöks". Det kommunala intresset av ett bevarande av området konkretiserades 1991 i beslutet om att skydda området som interimistiskt naturreservat.

Kommunfullmäktige i Umeå beslutade 1997 om att området skulle vara naturreservat och att kommunen genom tekniska kontoret vara förvaltare. Under många år var förvaltningen under samarbete med Viva Resurs men mitten av 00-talet förändrades organisationen inom kommunen och samarbetet upphörde. Reservatets tillsyn och anläggningar har sedan dess varit eftersatta bland annat genom trasig spång och otillåtna grillplatser. På grund av reservats närhet till Umeå och att känslan av vildmark är påtaglig, utgör reservatet en lugn grön lunga i ett tätortsnära läge.

Reservatet är mycket populärt för motion och friluftsliv samt för naturintresserade vilket gör att reservatet behöver ha regelbunden tillsyn och ansvaret för förvaltningen är tydligt fördelat inom kommunen.

Sedan 2017 pågår en intern process på kommunen med en översyn av förvaltningen och tillsyn i reservatet. Revidering av reservatets föreskrifter och skötselplan är en del av översynen som möjliggör utökad lövskötsel och sanering av invasiva och främmande arter. Översynen innebär också att se över reservatets anläggningar. Umeå kommun har även upprättat ett åtgärdsprogram för vitryggig hackspett där Grössjöns lövrika skogar är en del av programmet. För att möjliggöra åtgärder i reservatet som gynnar vitryggig hackspett behöver skötselplanen revideras i skogar där det finns asp och sälg men där granen hotar att ta över lövbeståndet på sikt.

Motivering och bedömning

Grössjöns unika natur med skogsmyrkomplex och rikkärr i ett sådant kust- och tätortsnära läge är mycket värdefullt för den biologiska mångfalden samt för kommunens friluftsliv. Grössjöns våtmarker har mycket höga naturvärden klass 1 i länsstyrelsens våtmarksinventering pga. de ovanliga våtmarkstyperna Grössjön är en värdefull häckmiljö för våtmarksfåglar, bland annat sångsvan och småskrake.

Motiv för skyddet är att bevara och utveckla området naturvärden. Området natur har utvecklats relativt ostört under lång tid. För att området naturvärden ska bestå behöver det undantas från

skogsproduktion och annan exploatering som innebär att naturvärdena fragmenteras och påtagligt skulle skadas).

Revideringen av naturreservatets föreskrifter och skötselplan tydliggör värdena i Grössjön och hur dessa värden ska bevaras. Kommunen bedömer att skogsbruk inte går att förena med ett bevarande av områdets höga naturvärden.

Grössjön är ett av Umeå kommuns naturreservat och är utpekat enligt översiktsplanen som ett naturområde av värde för friluftsliv och naturvård och beskrivs som ett stort och relativt opåverkat område med gammelskog. Grössjön är ett tätortsnära reservat och lyfts även fram i ovan nämnda översiktsplan som ett område med höga geovetenskapliga värden.

Naturreservatet berör ett område som är av riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Reservatet berör även ett kärnområde som är av riksintresse för rennäringen (3 kap. 5 § miljöbalken). Umeå kommun bedömer att ovan nämnda riksintressen är förenliga med ett skydd av området. Umeå kommun bedömer att de positiva effekterna av att bevara området överväger de negativa effekterna som orsakas av inskränkningarna i markanvändning. Vid avvägning enligt 7 kap. 25 § har Umeå kommun funnit att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet ska uppnås.

Områden med naturskog blir alltmer sällsynta i kommunen och att skydda dessa kvarvarande fragment av det ursprungliga skogslandskapet är avgörande för att bevara den biologiska mångfalden. Inom den naturgeografiska regionen (29a) där Grössjön är beläget utgör arealen formellt skyddad naturskog endast cirka 2,5 procent av den totala skogsmarksarealen. Naturreservat är en av de skyddsformer som bäst bevarar och utvecklar områdets värden på långsikt och stärker områdets naturvärden.

Umeå kommun bedömer att det finns stöd för att upphäva det tidigare beslutet som fattades enligt 7 § naturvårdslagen (1964:822) eftersom det tidigare beslutet ersätts av ett nytt beslut som innebär ett likvärdigt eller starkare områdesskydd. Det reviderade beslutet har tydligare föreskrifter vilket underlättar tillsyn och reservatsförvaltning. Tidigare beslut baseras på naturvårdslagen som 1998 ersattes av miljöbalken. Beslutet och föreskrifter blir i och med detta tydligare för besökare och förvaltningen, tex möjliggörs att sanera invasiva och främmande arter då det finns ett stort bestånd med jättebalsamin intill reservatets gräns.

Kommunen har även tagit fram ett lokalt åtgärdsprogram för vitryggig hackspett där Grössjön är ett av de utpekade områden för att utföra åtgärder som tex att gallra gran och skapa förutsättningar i yngre lövskog att utvecklas till naturliga lövskogsmiljöer med mycket död ved. Skötseln ökar även etablering av asp och sälg som annars utgör en bristvara i landskapet och i reservatet.

Där brand tekniskt inte är ett alternativ finns möjlighet att utföra åtgärder som efterliknar brand tex i ungsbogen i reservatets norra del. Inom vissa delar av reservatet, där det tidigare har naturvårdsbränts kommer förslaget att vara att naturvårdsbränna även i framtiden om det bedöms som säkert. Säkerheten kring naturvårdsbränningar är mycket hög och detta utgör en viktig del i genomförandet av en naturvårdsbrand. Om naturvårdsbränning inte går att genomföra möjliggör det nya beslutet att utföra åtgärder som efterliknar brand i dessa områden tex genom katning. I övriga reservatet får skogen och den interna dynamiken utvecklas fritt.

Det har också gjorts en översyn av anläggningar i reservatet. Flera av anläggningarna är inte tillåtna eller ligger på olämpliga platser. I några områden i reservatet finns behov att utveckla anläggningar med hänsyn till områdets naturvärden tex anlägga rastplatser på hållmarker där allmänheten annars eldar direkt på hållmarken.

Ekosystemtjänster

Områdets värden genererar tjänster och produkter till oss människor som vi behöver för vår välbefinnande. Inom Grössjön finns strukturer som grova äldre träd, blåbärsris och svamp som ökar rekreativevärdet och ger möjlighet till återhämtning och inspiration. Även områdets storlek med avsaknad av vägar genererar också ekosystemtjänster som tystnad och känsla av vildmark som är viktigt för folkhälsan (attraktivitet). Av den anledningen är motorfordon förbjudna i reservatet för allmänheten och för att värdefulla livsmiljöer ska få utvecklas och verka så ostört som möjligt. Skulle motorfordon tillåtas som tex skoter skulle förmågan att producera ekosystemtjänster minska.

Störst förmåga har reservatet att producera livsmiljöer för hotade och ovanliga arter vilket är inom syftet med reservatet. Även resiliens (återhämtningsförmåga) och biologisk mångfald är viktiga ekosystemtjänster och viktiga förutsättningar för att producera s.k. kulturella ekosystemtjänster såsom återhämtning och inspiration. Reservatet bidrar även till motion i naturmiljö. Genetiskt material och lärande/undervisning är viktiga tjänster som reservatet tillhandahåller. Ser man till vilka strukturer som mest bidrar till ekosystemtjänster är sammanhängande skog viktig (minst 10 ha) liksom äldre och bredkroniga träd, våtmarker, varierande natur som sammantaget bidrar till reservatets höga natur- och friluftsvärden.

Överensstämmelse med planer och strategier för skydd och förvaltning

Bevarandet av området ligger i linje med antagna kommunala och regionala strategier för skydd av skog och grön infrastruktur.

Gammal tallskog som finns inom reservatet är en prioriterad skogstyp för skydd enligt den regionala strategin för skydd. Prioriterade skogstyper är de skogstyper som Sverige har ett internationellt ansvar att bevara samt de skogstyper som bedöms vara underrepresenterade i formellt skyddade områden. Grössjön ligger inom utpekad gröninfrastruktur (grön korridor) enligt översiktsplanen för Umeå och sammanbinder områden med höga naturvärden inom Umeå kommun. Genom reviderade föreskrifter och skötselplan förstärks de ekologiska sambanden och möjliggör ett säkerställt friluftsliv för Umeås invånare.

Inslaget av äldre asp i området är särskilt värdefullt då reservatet ligger i ett utpekad värdeområde för vitryggig hackspett och är utpekad värdekärna för lövskog. Restaurering av rikkärret vid Blomstermyran är prioriterat i Västerbotten inom arbete med åtgärdsprogrammet för rikkärr. Inom reservatet finns även fornlämningar.

Förenlighet med miljömål och friluftsmål

Revidering av Grössjöns naturreservat stärker möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet *Levande skogar*. Vidare bidrar reservatet till att stärka möjligheterna att nå miljömålet *Myllrande våtmarker* genom att våtmarker med höga naturvärden ges möjlighet att restaureras och ges ett långsiktigt skydd. Reservatet bidrar dessutom till att stärka möjligheterna att nå miljömålet *Ett rikt växt- och djurliv* genom att förekommande typiska arter ges ett långsiktigt skydd och invasiva arter bekämpas. Grössjön bidrar även till att stärka möjligheterna att nå de nationella friluftsmålen *Skyddade områden som resurs för friluftslivet* genom att åtgärder vidtas för att göra området attraktivt för friluftsliv och rekreation samt *Tillgång till natur för friluftsliv* genom att naturmiljöernas upplevelsevärden bevaras,

Konsekvensutredning

Kommunen har ingen skyldighet att göra en konsekvensutredning enligt 1 § förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Upplysningar

Umeå kommun vill erinra om att utöver reservatsföreskrifterna gäller även andra lagar, förordningar, och föreskrifter för området.

Umeå kommunen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter om det finns särskilda skäl och om det är förenligt med förbudet/föreskriftens syfte.

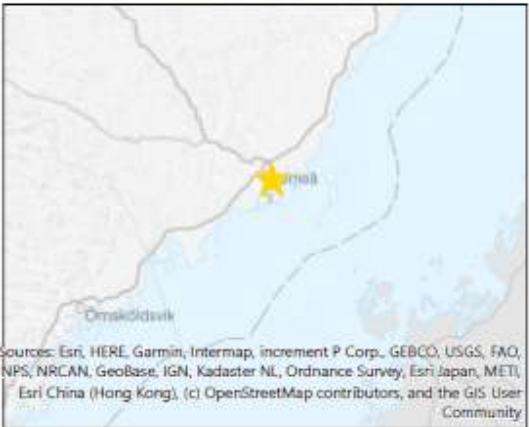
Enligt 29 kap. 2 och 2a §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats enligt 7 kap. miljöbalken kan medföra straffansvar.

Har någon vidtagit åtgärd i strid med meddelad föreskrift, kan kommunen enligt 26 kap. 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

Enligt 4 § skogsvårdslagen (1979:429) ska lagens bestämmelser eller föreskrifter inte tillämpas i den mån de strider mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 7 kap. miljöbalken.


Forn- och kulturlämningar inom reservatet är skyddade enligt 2 kap. kulturmiljölagen

Bilaga 1. Beslutskarta för naturreservat Grössjön



**Naturreseptat
Grössjön
Umeå Kommun
Västerbotten**

**Bilaga 1 till beslut
med dnr KS-2021/00751**

 Naturreseptat Grössjön



Skötselplan för Grössjöns naturreservat

Bilaga 2 till Beslut om revidering av syfte, föreskrifter och skötselplan för naturreservatet Grössjön i Umeå kommun



**UMEÅ
KOMMUN**

1. Syfte med säkerställande och skötsel

Syftet med naturreservatet är att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer såsom lövrika barr naturskogar, hållmarkstallskogar, rikkärr och värdefulla våtmarker i ett stort sammanhängande naturlandskap med ostörd karaktär. Syftet är också att återskapa och återställa värdefulla naturmiljöer samt att vårda och bevara den biologiska mångfalden knuten till dessa miljöer. Inom ramen för bevarandet av naturmiljöer ska reservatet också tillgodose behovet av områden för friluftslivet. Syftet ska i huvudsak uppnås genom att skogsmark och övriga naturmiljöer utvecklas fritt genom intern dynamik. Inom vissa delar av reservatet ska syftet uppnås genom metoder som gynnar utveckling av löv, naturvårdsbränning eller metoder som efterliknar brand för att utveckla naturvärden. Hydrologiskt påverkade våtmarker och vattendrag ska kunna återställas. Invasiva och främmande arter som påträffas inom reservatet ska tas bort. Åtgärder vidtas för att underlätta för allmänhetens friluftsliv.

2. Beskrivning av naturreservatet

2.1 Uppgifter om naturreservatet

Namn	Grössjön
Kommun	Umeå
Läge	6 km SO Umeå centrum. Topografisk karta 20K NV. Ekonomisk karta Umeå 20K 6e.
Gräns	Reservatets gräns enligt bilaga 1.
Fastigheter och markägarförteckning	Umeå kommun
Areal	238.2 ha
Därav landareal	222.7 ha
Naturtyper	
Skog - äldre	91.0 ha
Skog - yngre	47.9 ha
Våtmarker och sumpskog	83.5 ha
Vatten	15.5 ha
Täktområde	0.3 ha
Förvaltare	Umeå kommun

2.3 Naturtypsindelning

Naturtyp enligt NNK 1	Natura2000-kod	Areal, (ha)
Myrsjöar	3160	19
Öppna mossar och kärr	8900	28
Västlig taiga	9010	83
Öppna substratmarker, icke natura naturtyp	7140	0,8
Näringsrik granskog	9050	8
Skogbevuxen myr	9740	31
Icke-naturskog	9900	45
Rikkär	7230	24

1) Natura-naturtypskartans naturtyper, kartering enligt Naturvårdsverket.

2.4 Läge och landskap



Översiktskarta

2.5 Historik

Grössjön och dess omgivning har trots sitt tätortsnära läge och tidiga planer på att kolonisera området, förblivit en stadsnära vildmark. År 1819 ansöktes om "krononybygge" på "Yttertavle överloppsmark" som området öster om Grössjön då kallades. I beskrivningen av området redovisades då 3 tunnland "till åker duglig anseddjord", 1 1 tunnland "myrslagor" och 595 tunnland skogsmark. Samtidigt fick en ung lantmätaraspirant tillstånd att "utgrävia och till ängförädla Grössjön". Ingen av dessa planer sattes dock i verket förutom en sänkning av sjön. Området användes förmodligen

enbart till myrslätter och vedtäkt. 1877 samlades markägare från Österteg, Västerteg och Öhn vid ett lantmätarsammanträde i ett kaptenshem vid Nydala. Det blev början till ett laga skifte som innebar att markerna öster om Grössjön delades upp i småskiften och fördelades på markägare i nämnda byar. Området väster om Grössjön har sedan 1800-talet tillhört markägare inom Österteg, Västerteg och Öhns skifteslag som utfyllnadsmark till huvudägorna söder om Ume älv. Ägarförhållandet förblev sådant ända in i modern tid då Umeå kommun började förvärva delar av marken.

De självägande bönderna har givetvis gjort en del avverkningar i Grössjöskogen under tidernas lopp. Även i de mest urskogslika bestånden hittar man således mossbevuxna rester av gamla stubbar från avverkningarna och ibland även någon kvarglömd, förmultnad virkeshög. Detta tidiga virkesuttag verkar dock ha skett på ett skonsamt sätt genom att man selektivt plockade ut enstaka stammar inne i bestånden. Det var inte förrän under 1980-talet som kalavverkningar över stora ytor genomfördes nära sjön. Några mindre kalavverkningar skedde även (visserligen redan) på 1950-talet, något som dagens ca 60-årigungskogar vittnar om.

2.6 Naturförhållanden

Området är ett representativt exempel på låglänt, av havet svallat moränområde inom den västerbottniska kustslätten. Ett sådant utmärkes av en mosaik av hållmarker, svallad morän, grunda sjöar och myrmarker.

2.6.1 Geologi

Berggrunden består i huvudsak av till gnejser omvandlade sediment (gråvackor) samt yngre magmatiska bergarter som granodioriter, en granitliknande bergart. Olikriktade gångar av avvikande bergarter förekommer samt fragment av granodioriterna i omgivande gnejsberggrund. Den underliggande berggrunden visar sig som flera större blottningar - berg i dagen - genom överlagande morän.

Området täcks i huvudsak av relativt tunn och av havet svallad morän. Områdets låga topografi uppvisar enligt kvartärgeologiska kartan inga större glacigena riktningselement. Med glacigena riktningselement menas spår av inlandsisens rörelser (oftast) under den senaste nedisningens senare fas. Dessa is rörelser kan i terrängen utläsas i form av markanta rundhällar (ofta med bevarade isräfflor) och trågformer i det fasta berget, olika moränformer som drumliner, läsidesmoräner, flutings och ändmoräner. Trots att Grössjön omges av ett av landets mest framträdande drumlinsområden kan endast i områdets norra delar en viss drumlinisering, d v s flacka, ej utpräglade bergryggar och lösa avlagringar i nord-sydlig riktning, uttolkas.

Jordarterna är huvudsakligen måttligt till hårt svallad morän av ringa djup. Områden med mycket tunt jordtäckte övergående i berg i dagen förekommer på flera ställen, bl a vid Orringskläppen. Här finns även ett litet klapperstensfält. I sydväst finns ett område med svallsediment som domineras av grus. Stora delar av detta har dock exploaterats som täktmaterial. Skalgrus torde finnas på platser i reservatet med rik vegetation, bland annat i anslutning till Stora Blomstemyran.

2.6.2 Skogsmarken

Granskog med blåbär i fältskiktet är den dominerande skogstypen i naturreservatet. Större delen av den här skogstypen växer på frisk till fuktig mark. Inslaget av björk och asp är stort vilket bidrar till gammelskogarnas höga naturvärden. Däremot är sälg ovanlig i hela området. Det rika lövinslaget gör skogen särskilt attraktiv för faunan. Även grova tallar förekommer väl spridda. Där skogen är riktigt gammal, mer än 120 år, finns ofta "urskogens strukturer" kvar i bestånden, d v s stående döda träd

och lågor i olika stadier av nedbrytning. I gammelskogen finns flera ovanliga arter såsom svamparna ullticka och stjärntagging och laven violettgrå tagellav. Här finns också ovanliga insekter.



Död ved med vedsvampen klibbticka som är en viktig nedbrytare och banar väg för andra arter. Foto: Marlene Olsson

Det största partiet gammal granskog finns från sjöns norra strand och upp mot kraftledningen. Även utmed sjöns sydöstra strand finns det kvar en ridå av gammal granskog, liksom på den udde som når ut i sjöns västra del. På de flesta av de partier där granskogen kalavverkats sedan 1950 talet finns idag likåldriga, ensartade tallungskogar.

Hällmarkstallskog med lavar i bottenskiktet förekommer glest spridd i hela området. Förutom vid Orringskläppen och hällarna sydost om Barktippen rör det sig uteslutande om små, låga hällar med låga, knotiga tallar. Hällarna intill Barktippen finns ett brandfält från sommaren 2020, cirka en halv hektar stort. Tidigare har det brunnit någon gång på 80-talet i området men troligen en liten brand eftersom det inte finns några brandljud på tallarna efter branden.



Skogarna i reservatet är präglade av skogsbränder och för att efterlikna dessa effekter kommer åtgärder som naturvårdsbränning eller brandefterliknande åtgärder att utföras i reservatet. Den senaste naturvårdsbränningen gjordes 1998 i skogen nordöster om Grössjön. Foto: Anders Enetjärn.

Ren lövskog finns på de platser där marken har blivit "störd" av framför allt mänsklig påverkan, d v s på gamla hyggen där lövet blivit dominerande samt i anslutning till Barktippen.

Tallsumpskog med skvattram och odon i fältskiktet är en annan vanlig skogstyp. Även här finns inslag av lövträd, framför allt björk. Tallsumpskogen har entomologiska värden och hyser arter som tex skogsfältmätare och gråblåbärsfältmätare. Gamla, långsamväxande tallar är det gott om. En stor men inte speciellt i ögonfallande tall i sumpskogen norr om Grössjömyran var år 1993 hela 240 år gammal. Fröet grodde alltså på 1750-talet.

Ungskogar förekommer spridda över hela naturreservatet. De yngsta ungskogarna är koncentrerade till de östra delarna. De äldre ungskogarna består nästan uteslutande av tallplanteringar på marker som tidigare hyst gran och lövträd.

2.6.3 Våtmarker

Våtmarkstyperna är många inom naturreservatet. Det finns allt från rikkärr till fattigmyrar, mossar och sumpskogar. Våtmarkerna bildar tillsammans ett stort myrkomplex som bland annat på grund av sin mångformighet och storlek bedömts som mycket skyddsvärd vid den länsomfattande våtmarksinventeringen och därför getts högsta naturvärdesklass.

Stora Blomstermyran är den botaniskt mest intressanta våtmarken. I östra kanten finns ett brunmossedominerat rikkärr med bland annat guldspärrmossa, piprensarmossa och korvmossa. Rikkärr är annars ovanliga i kustlandet men i det här fallet kan orsaken vara en dold

skalgrusförekomst från den tid då havets vågor brusade mot stranden här. Kärlväxter som indikerar näringsrikedom i det här rikkärret är bladvass, snip, dvärglummer, pors, vitag, trådstarr, vitstarr och kärrspira. De centrala delarna av Stora Blomstermyran utgörs av ett vackert mosseplan med både levande tallar och grå torrakor. I väster övergår mossen i en tydlig, blöt lagg.

Strax öster om rikkärret på Stora Blomstermyran finns en liten, näringsrik sumpskog med ovanliga och näringskrävande arter som klibbal, brakved, ormbär, liljekonvalj och spådstarr.

Ett litet, trädbevuxet rikkärr med bl a klibbal och brakved finns även på den sluttande Grössjömyran ca 300 m nordost om Barktippen.

2.6.4 Vatten

Sjön Grössjön är kraftigt påverkad av sjösänkningen och är numera inte mer än någon meter djup. I sjön finns en del fisk, bl a gädda och sedan länge inplanterad ruda. Stora delar av det som på topografiska kartan (1989) redovisas som sjö är idag våtmarker, framför allt gungflyartade kärr som omger i stort sett hela sjön. På en karta från 1877 syns tydligt att sjön hade en helt annan omfattning då. De västra, igenvuxna delarna är mycket blöta, bottenskiktsslösa och dominerade av dystarr och ängsull. I övrigt domineras gungflyet runt sjön av vitmossor i bottenskiktet, bl a uddvitmossa samt flaskstarr och tranbär i fältskiktet. Andra vanliga arter är kråklöver, sprängört, trådstarr och missne. Bladvass växer i ett litet bestånd. Som en bård ut mot öppet vatten växer kärrfräken.



Sjön är kraftigt påverkad av sjösänkning och består till stora delar av våtmark som domineras av dystarr och ängsull Foto: Marlene Olsson



Grössjön är ett skogsmyrkomplex med både rikkärr och fattigmyrar och utgör ett högt naturvärde i reservatet. Foto: Marlene Olsson

2.6.5 Djurliv

Fågellivet är rikt och mesar, korsnäbbar, större hackspett, trastar, rödhake, ringduva m fl finns i reservatet. Ovanligare gammelskogsarter som finns i området är tofsmes, spillkråka, tretåig hackspett, mindre hackspett, skogsduva, järpe, tjäder, spurvuggla, bivråk och ormråk. Nötkråka ses speciellt under höstens fröhamstring. Gråspett har setts i området liksom är Grössjön åtminstone historiskt en lokal för vitryggig hackspett. Fiskgjuse har häckat tidigare och har sett i området liksom lappugglan som häckade ett år under 1980-talet.

Själva Grössjön är en fin fågelsjö. Vid sjön häckar gräsand, bläsand, knipa, vigg, sångsvan och grönbena. Lärkfalk brukar häcka i anslutning till sjön. Stjärtand och småskrake och svarthakedopping har häckat något år. Om våren ses ibland vid sjön arter som skedand, bergand, brunand, dvärgmå, brushane och smalnäbbad simsnäppa. Trana och sångsvan ses regelbundet vid sjön. Ett orrspel har också funnits inom området. Smådopping, vattenrall, småfläckig sumphöna, mindre flugsnappare och bändelkorsnäbb har alla setts vid något enstaka tillfälle i Grössjön-området.

Däggdjursfaunan är inte inventerad men av de större däggdjuren finns älg, rådjur och hare, mufflon. Spår av utter och bisam har påträffats. Insektsfaunan har inventerats vid sjön och vid kraftledningen som visar att det finns flera olika nattfjärilar och sländor. Två viktiga fynd som gjorts är baltiskt skogsfly samt pyramidbuskfly. Andra fynd i reservatet är skogsfältnätare, bronsbjon och vågbandad barkbock.

Naturvårdsarter

Området utgör en mycket lämplig miljö för arter knutna till äldre grannaturskog och hållmarkstallskog. Följande arter har påträffats (hotkategori enligt Artdatabankens Rödlista 2020 inom parentes där NT = nära hotad och VU = sårbar):

dropptaggsvamp, gammelgransskål (NT), motaggsvamp (NT), granticka (NT), ullticka (NT), ulltickeporing (VU), harticka (NT) gränsticka (NT), kötticka (NT), luddfingersvamp (NT), stjärntagging (NT), rosenticka (NT), tallticka (NT), ullticka (NT), blanksvart spiklav (NT), garnlav (NT), vitgrynig nållav, lunglav (NT), violettgrå tagellav (NT), flikbålmossa (VU), tretåig hackspett (NT), Kricka (VU), Bläsand (VU), Myrspov (VU), Lappsparv (VU), Svärta (VU), Backsvala (VU), Tofsvipa (VU), Brushane (VU), Tallbit (VU), Hussvala (VU), Stjærtand (VU), Vinterhämppling (VU), Fiskmåås (NT), Sävsparr (NT), Spillkråka (NT), Björktrast (NT), Ärtsångare (NT), Grönsångare (NT), Järpe (NT), Skrattmåås (NT), Gråkråka (NT), Rödvingetrast (NT), Drillsnäppa (NT), Svartsnäppa (NT), Gulsparr (NT), Talltita (NT), Skogshare (NT), Havsörn (NT), Skedand (NT), Svartvit flugsnappare (NT), Kråka (NT), Buskskvätta (NT), Violmussling (NT), Grå blåbärsfältmätare (NT), Skogsfältmätare (NT), Paradrymyza spinigera (DD), baltiskt skogsfly (NT).



Jungfru Marie nycklar (*Dactylorhiza maculata*). Foto: Nina Ingvarsson

2.7 Påverkan

Området hyser som nämnts ovan inga urskogar utan överallt kan man hitta spår av skogsbruk. Men spåren varierar från de knappt skönjbara, mossöverbväxta stubbarna inne i gammelskogen till de 30 åriga ungskogen på östra sidan av sjön.

I västra kanten av området, strax utanför reservatsgränsen ligger f.d. Bowaters väldiga barktipp. Den är idag bevuxen med alskog och rikligt med jättebalsamin i markskiktet som är en invasiv art.

Spår av gammal våtmarksdikning finns framför allt i norra delen av Grössjömyran men även i söder i Blomstermyran, Grössjömyran har också i ett litet parti varit utsatt för torvtäkt och resterna av en stor torvlada ligger hopsjunkna på berget mellan Grössjömyran och Barktippen.

Täkt av grus har bedrivits i södra delen av området. Det sista tillståndet att utvinna grus gällde till den 30 juni 1997. De före detta täkter som ligger inom naturreservatet är idag bevuxna med lövskog. Inom naturreservatet finns inga vägar men det finns vägar som leder fram till reservatsgränsen som

Blomstermyran och tåkten samt vägen till Barktippen som på en kortare sträcka utgör naturreservatets gräns.

En kraftledning går genom de norra delarna av området. Den gör det lätt att gå eller åka skidor in i naturreservatet från Carlschem. Några stigar finns, bl a en gammal körväg från Carlschem till Grössjöns östra strand samt en vandringsstig från Barktippen och ut till udden som sticker ut i sjön.

Strax norr om det ursprungliga utloppet ur Grössjön finns det djupa, grävda dike som nu avvattnar sjön. Diket rinner senare ut i den naturliga Grössjöbäcken. Som en följd av sänkningen har under senare år en mycket omfattande igenväxning skett. På flera ställen längs sjöstranden syns vallar som kan vara grävda.

3 Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Ekosystemtjänster kan användas för att öka förståelsen att människan är beroende av stabila ekosystem för vår välfärd och överlevnad. Stabila ekosystem uppnås genom hög biologisk mångfald och biologiska strukturer utgör grunden för att naturens ska kunna producera tjänster. I Grössjön är ekosystemtjänsterna många och på många sätt unika. Områdets storlek, trädens ålder och de många arterna är ett kvitto på områdets värden och ger upphov till tjänster (som återhämtning, attraktivitet, livsmiljö för hotade arter, pollinering m.fl. (bilaga 4). Den struktur som har bäst förmåga att producera ekosystemtjänster är sammanhängande skog (minst 10 ha) och de tjänster som detta ger upphov till är tex habitat och livsmiljö för arter (bilaga 4).

4 Skötselplanens genomförande

Alla åtgärder som rör vård av mark, vatten, vegetation och djurliv, anläggning av olika anordningar, information till allmänheten samt dokumentation av åtgärderna ska genomföras i samråd med tekniska nämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, fritidsnämnden samt mark och exploatering inom Umeå kommun. Skötselplanens genomförande omfattar även leder och anläggningar utanför området som har en tydlig anknytning till reservatet tex Tomtebo entrén. Förvaltaren kan, uppdra åt annan förvaltare att genomföra skötseln av naturreservatet. När det gäller skötselfrågorna ställer sig Umeå kommun särskilt positiv till samarbete och erfarenhetsutbyte med Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Umeå universitet och SLU samt ideella föreningarna.

Grössjön har i olika omgångar används i undervisning och examensarbeten vid SLU och Umeå universitet bl a har undersökningar på reservatets insektsfauna genomförts på intressanta platser. Under 2020 genomfördes ett samarbete med Arkitekt högskolan vid Umeå universitet, där studenterna i en workshop fick identifiera Grössjöns potential utifrån dess skogliga kvalitéer. Samtliga ca 300 studenter deltog från Arkitektprogrammet och Mastersprogrammet i arkitektur och stadsbyggnad och hade olika uppdrag. Syftet med projektet var att undersöka reservatet och dess kvalitéer utifrån en arkitekts perspektiv. Studenterna fick i uppdrag att reflektera över potentialen och vidta åtgärder i landskapet samt använda sig av en arkitekts redskap som att observera, kartlägga, spåra, rita och dokumentera. En del av studenternas arbete vara att ge förslag på utformning av olika anläggningar. En del av idéerna kunde genomföras praktiskt under workshopen, andra är förslag på framtida utformningar av anläggningar i reservatet och finns med som exempel i skötselplanen.

Exempel på projekt som genomfördes var rastplatser och förslag på utformning av informationstavlor samt övriga anläggningar. Andra årsklasser tittade på olika vegetationstyper i gränsen mellan

reservatet och den oskyddade marken med frågeställningen ”varför behövs reservat?”. Studenterna reflekterade även över olika materialval som skogen ger.

Målet med skötseln är att bevara och utveckla natur-, frilufts- och naturstudievärdena enligt den prioritering som anges i grunden för beslutet. Av stor vikt är att bibehålla den upplevelse av vildmark som ett besök i Grössjön-reservatet ger. Friluftsanordningarna ska vara så småskaliga och naturenliga att de inte stör detta intryck. För att minska slitage och störning i känsligare delar av naturreservatet kanaliseras friluftslivet med hjälp av stigar och skyltar.

Föreliggande skötselplan gäller till dess att naturvårdsförvaltaren beslutar om annat. Skötselplanen begränsas att ange hur åtgärder som hör ihop med naturvårdsförvaltningen ska hanteras. Förutom genomförandet av skötselplanen har naturvårdsförvaltaren ansvaret att dokumentera skötselåtgärderna samt utvärdera och följa upp dessa.

5 Skogsmark

5.1 Generella principer

Nedanstående generella principer gäller all skogsmark inom naturreservatet med undantag för de yngre bestånden där åtgärder ska vidtas att återskapa naturvärden (se den beståndsvisa skötselplanen nedan). För skogen inom naturreservatet gäller huvudregeln att den ska lämnas för fri utveckling. Reservatsskötseln ska inte innebära ingrepp i skogens naturliga dynamik, dvs trädens åldrande och döende, stormfällningar, insekters och svampars nedbrytning av ved samt nyetableringen av träd i skogen. Undantag från huvudregeln ovan får göras där skogen är starkt präglad av skogsbruk. Där ska skötseln medverka till att återställa mer naturliga förhållanden. Detta konkretiseras på bifogad skötselkarta och i den beståndsvisa skötselplanen nedan. Gammal skog ska lämnas för fri utveckling. Vindfällnen ska lämnas kvar i skogen såvida de inte stör nyttjandet av stigar och andra anläggningar i reservatet. Även större, naturliga störningar, till exempel stormfällningar och insektsangrepp ska lämnas orörda.

Inom flera områden inom reservatet har det tidigare förekommit naturliga skogsbränder och naturvårdsbränder. Den senaste naturliga branden i reservatet var år 2020 i anslutning till entrén till Barktippen. Den senaste naturvårdsbränningen genomfördes 1998 i naturreservatets nordöstra del (bilaga 2). Naturvårdsbränning i reservatet kan vara svårt att genomföra på grund ut av att bebyggelse kommit allt närmare reservatet sedan 1998. Dock kan det vara aktuellt med alternativa bränningsmetoder som är ett bättre alternativ.

Skötseln av hyggen och ungskogar ska också syfta till att återskapande av naturskogskvaliteter. Områden rika på ungt löv ska i mån av resurser röjas fram s.k. lövgynnande insatser. Rövningarna syftar till att skapa grova lövträd och död lövved som är en bristvara i landskapet. Det kan till exempel vara motiverat att genom rövning friställa löv- eller barrträdsstammar och utveckla grova stammar på sikt. Rövningarna ska genomsyras av målsättningen att skapa variation.

5.2 Skötselområden för naturvärden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i 5 skötselområden med utgångspunkt från de övergripande naturtyperna i området (bilaga 1). För varje skötselområde redovisas bevarandemål och skötselåtgärder. Skötselområdets bevarandetillstånd anses gynnsamt när bevarandemålen är uppnådda.

5.2.1 Skötselområde 1

Naturskogsartad barrskog med fri utveckling 200 ha.

Skötselområdet omfattar äldre gran och tallskogar med död ved i området.

Bevarandemål

Skötselområdet ska präglas av naturskogsstrukturer såsom döda och döende träd, skiktning samt spridning i ålder och diameter. Naturliga processer så som trädens åldrande och döende, skogsbrand, stormfällningar, insekters och svampars nedbrytning av ved samt nyetablering av träd i skogen ska tillåtas fortgå ostört. Skötselområdet innehåller normalt betydande mängder död ved som erbjuder typiska vedlevande arter gynnsamma livsbetingelser. Som en del i skogens naturliga utveckling kan dessa processer göra att skogsområdet under perioder kan komma att få en förändrad karaktär. Efter en störning ökar inslaget av lövträd vilket ger goda möjligheter för lövträdsberoende arter att fortleva i området. Andelen gran och grova träd ökar i senare successionsfaser vilket bland annat gynnar arter som är knutna till grov gran och asp samt grov död ved.

Skötselåtgärder

Fri utveckling genom intern dynamik.

5.2.2 Skötselområde 2

Naturvårdsbränning eller metoder som efterliknar brand 10 ha.

Skötselområdet utgörs av mindre fastmarksholmar och tidigare brända områden. Anlagda naturvårdsbränningar präglas av hög säkerhet och är på så sätt lättare att kontrollera än naturliga skogsbränder. På grund utav det tätortsnära läget kan naturvårdsbränning vara tekniskt svårt i reservatet. Ett bestånd som kan vara lämpligt för naturvårdsbränning (bilaga 1) är den tall dominerade fastmarksholmen i nordost. Det finns flera skogar som åtminstone ekologiskt bra att naturvårdsbränna men kan vara tekniskt svårt pga. rekreativa miljöer och avsaknad av naturliga gränser. Här kan istället brandefterliknande åtgärder tillämpas som innebär att t ex kata eller röja bort gran. Även andra metoder kan bli aktuella. Dessa skogsområden är de norra delarna av den myrholme som ligger mellan sjön och Stora Blomstermyran, den äldre gran- och tallskogen som ligger norr om stigen till Udden samt en del av skogen på östra sidan sjön är också lämpliga brandobjekt men ligger i område med många besökare. Här är det lämpligare att tillämpa brandefterliknande åtgärder.

Bevarandemål

Skogen ska vara tydligt brandpräglad eller ha strukturer som efterliknar detta med brandljud, död ved och äldre träd.

Skötselåtgärder

Om det bedöms säkert och tekniskt möjligt att genomföra naturvårdsbränning bör det ske regelbundet inom naturreservatet för att nyskapa brandsuccessioner och tillgodose vissa arters behov av bränd ved och mark. Naturvårdsbränningar bör upprepas vart 50-årsperiod eller oftare. Naturvårdsbränningarna ska inte kombineras med något virkesuttag om det inte är nödvändigt för att få önskade brandeffekter som tex blottad mineraljord och brandljud, död ved. Om naturvårdsbränning inte går att genomföra kan åtgärder som tex kata unga tallträd, ringbarkning, lövgynnande gallring bli aktuella inom skötselområdet med metoder som efterliknar effekterna av brand.

Riktlinjer vid naturlig skogsbrand

Som huvudregel gäller att naturliga skogsbränder ska bekämpas i reservatet.

5.2.3 Skötselområde 3

Naturvårdsröjning 26 ha.

För den medelålders skogen som är tydligt anlagd genom plantering eller sådd kräver skötsel för att i möjligaste mån återskapa naturskogens kvaliteter, döda träd, grova träd, flerskiktad struktur, varierad ålders- och trädslagsfördelning etc.

Bevarandemål

Unga löv och barrskogar har gynnsamt bevarande status när skogarna präglas av naturliga strukturer såsom döda och döende träd, skiktning samt spridning i ålder och diameter. Naturliga processer såsom trädens åldrande och döende, skogsbrand, stormfällningar, insekters och svampars nedbrytning av ved samt nyetablering av träd i skogen.

Skötselåtgärder

Skötseln av ungskogar ska syfta till att återskapa naturskogskvaliteter såsom är beskrivet i bilaga 3. Områden med mycket löv ska röjas fram med s.k. lövgynnande insatser. Röjningarna syftar till att skapa grova träd och död ved som är en bristvara i landskapet. Det kan till exempel vara motiverat att genom röjning friställa löv- eller barrträdsstammar och utveckla grova stammar på sikt. Röjningarna ska genomsyras av målsättningen att skapa variation. Det innebär till exempel att små luckor - 2 10 per hektar - öppnas upp kring framför allt lövträd i tallskogen för att gynna lövträdens utveckling och lövföryngring. Främst kring aspbestånd och sälg. En lucka ska åstadkommas genom att kombinera åtgärder som fällning av enstaka träd och olika grad av ringbarkning eller kata träden inom luckan. Den här kombinationen av skötsel bör resultera i död ved och äldre gamla tallar utvecklas på sikt. I övrigt lämnas dessa bestånd för fri utveckling.

5.2.4 Skötselområde 4

Våtmarker med igenläggning av diken.

Våtmarkerna består huvudsakligen av små skogbeklädda myrar samt en något större myr, Rödmossemyran, i norra delen av området. I anslutning till Grössjön ligger Stora Blomstermyran, som är ett rikkärr och är klassade som klass 1 i länets våtmarksinventering. Grössjön är sänkt och dikningspåverkad liksom Stora Blomstermyran och delar av Rödmossemyran. Ett av Stora blomstermyrans diken åtgärdades 2021 i västra delen. Myrarna ska fortsättningsvis kunna återställas om behovet finns.

Bevarandemål

Våtmarkerna i skötselområdet har ett gynnsamt bevarandetillstånd när väsentliga delar är hydrologiskt intakta och präglas av naturliga hydrologiska processer så som nederbörd, grundvattenflöden, översvämningar etc.

Skötselåtgärder

Miljöerna lämnas i huvudsak för fri utveckling, men vid behov ska möjlighet finnas att restaurera dikade myrar. Igenläggning av diken ska ske i samråd med ägare av angränsande fastigheter.

5.2.5 Skötselområde 5

Sjöar och vattendrag med huvudsakligen fri utveckling.

Skötselområdet utgörs av Grössjön och små in och utflöden som letar sig ut till Mjösjön i söder.

Bevarandemål

Skötselområdet ska präglas av naturliga processer med de strukturerna och artsamhällen som hör till denna naturtyp. Området ska ha en intakt, naturlig hydrologi.

Skötselåtgärder

Sjöns ursprungliga nivå kan inte återställas, men en höjning med upp till 50 cm är rimlig och kommer att ge en större blankvattenyta och troligen ett rikare fågelliv i sjön igen. Höjningen av vattennivån sker med en mycket enkel damm i utloppsdiket och åtgärden kan genomföras antingen som en engånghöjning eller genom en stegvis höjning om ca 1 dm åt gången jämnt fördelad över en tidsperiod om ca 10 år. Det senare alternativet ger möjlighet till utvärdering och omprövning av nivåhöjningen innan den är avslutad.

Jakt

Området ingår i Tegs och Öhns jaktvårdsområde. Den jakt som pågår inom området kommer att fortsätta som tidigare.

4. Mål och åtgärder för friluftslivet

4.1 Tillgänglighet till naturreservatet

Tillgängligheten till Grössjön är idag bra och det går att nå reservatet via anslutande vägar och leder till fots, med bil samt cykel. Huvudentréerna kommer att vara Barktippen, Blomstermyran och Dammarna som nås lättast med bil. Naturreservatet är idag tillgängligt dels via den enkla bilvägen från E12 till Holmsund till Barktippen (bilaga 2), dels via Stora Blomstermyran som nås från E12 till Holmsund via vägen till gamla täktområdet i sydost. Entré Dammarna finns från avtagsväg från Yttertavlevägen från nordost som leder upp till en gammal grustäkt. Det är också möjligt att komma dit med cykel. Vid samtliga finns parkeringsmöjligheter. Huvudentréerna kommer prioriteras för vägunderhåll och parkering samt skyltning, däremot kommer Barktippen prioriteras högre som ligger mest centralt. Ambitionen är också att det kommer finnas toaletter vid varje huvudentré.

Till fots nås reservatet via entrén från Tomtebo därifrån är det skyltat och delvis spångat samt från skidspåret i Carlshem. Reservatet går också att nå via Trehörningsmyran från den grusade gång- och cykelvägen mellan Tomtebo och Carlshem. Vintertid nås reservatet bäst på skidor via Carlshemspåret och via Trehörningsmyran. Ett dagspår för skidor går igenom delar av Grössjön (bilaga 2). Även entréer som nås till fots kommer prioriteras högre tex entrén från Tomtebo och elljusspåret i Carlshem, det ska vara skyltat och ledmarkerat men fortfarande småskaligt och enkelt för att bevara känslan av vildmark.

Skoterkörning i reservatet är förbjudet för allmänheten men ett spår via tex Grössjön runt kan när möjlighet finns köras upp av förvaltaren av reservatet som nyttjas för promenader och skidor. Skyltning och spång från anslutande entréer kommer skötas och underhållas utifrån reservatets skötselplan. Även via kraftledningen från skidspåret går att nå reservatet. De anslutande stigarna med hänvisningsskyltar till reservatet samt spång ingår som en del i skötselplanen och berör enbart kommunägda marker (se nedan under "Stigar").



Idèskiss av ett framtida fågeltorn skapat av studenter i årskurs 4 på Arkitekt­högskolan, vid Umeå universitet: Frida Block, Lisa Bengtsson, Emilie-Soleil Caes, Emmy Andersson, Ahmad Alghadban, Azad Ashari, Borja Cantos de Ysasi, Carl Blix, Cesar Velando och Hanna Fransman.

4.2 Friluftsliv och naturstudier

Målet är att upprätthålla och utveckla de goda förutsättningarna för rörligt friluftsliv och naturstudier. Naturreservatet är en garanti för detta. Som nämnts ovan är det av stor vikt att Grössjöns vildmark bibehålls och därför ska friluftsanordningarna ges sådana dimensioner att de inte stör detta intryck. Vistelse i vildmark förutsätter framförhållning och är viktigt då det saknas väg inom reservatet som begränsar underhållet och tillgängligheten. Besökare förutsätts att ta med eget skräp hem och vid behov ta med egen ved, speciellt sommar och höst kan ved vara begränsat. Finns osäkerheter att vistas i skogsmark bör GPS eller karta och kompass tas med då skyltningen kan vara begränsad framför allt på de små stigarna inom reservatet.

4.3 Stigar

Inom Grössjöns området finns det redan idag gott om stigar. Vissa av stigarna är märkta och skyltade. Det finns en enkel vandringsstig "Grössjön runt"- som en ca 4.5 km lång slinga runt hela naturreservatet (se bilaga 2). Denna stig dras om då området delvis passerar blöta myrar och våtmarker och slitaget är resurskrävande och svårt att återställa. Grössjön runt förflyttas till Grössjömyrstigen som är en mindre stig från Udden till Björkskogen (bilaga 2) och fortsätter längs med kraftledningsgatan till östra sidan av Grössjön.

Från slingan "Grössjön runt" finns det skyltade anslutningar till områden utanför reservatet dessa kommer att flyttas om så att de i stället hänvisar från Grössjömyrstigen. Till Carlshem (befintlig stig samt kraftledning), till Tomtebo och till dammarna ifrån Yttertavleområdet. Stigarna markeras på bifogad karta. Här ingår följaktligen i skötselplanen några anslutningsstigar som delvis ligger utanför naturreservatet. Samtliga finns dock på kommunägd mark. Förutom de stigar som markerats på friluftskartan finns kortare anslutningar till intressantare delar av reservatet som är skyltade och märkta.

4.4 Rastplatser

Hällmarkema öster om den punkt där slingan ansluter till Barktippen kommer det finnas möjligheter att iordningställa två rastplatser. Området erbjuder en fin utsikt över reservatet och kan vara lättare att nå t ex för personer med funktionsvariationer eller barnfamiljer.

I korsningen av "Grössjön runt" och stigen till Udden finns en rastplats som rustas upp och förses med bänkbord och ett timmerförråd. Här finns möjlighet att senare komplettera med några andra mindre anordningar som t ex ett vindskydd. Två mindre rastplatser med endast ett bänkbord, eldstad anläggs utmed slingan "Grössjön runt". Rastplatsen intill Blomstermyran tas bort eller flyttas. Rastplatsen Norra Grössjön som i anslutning till myrkanten bevaras för att användas vintertid och utökas längre in i skogen med ytterligare en rastplats som kan användas på sommarhalvåret.



Tv: Rastplats på Udden designad och byggd av studenter i årskurs 4 på Arkitekt högskolan: Navid Ghafouri, Levi Holst, Karl Lind, Linda Lindkvist, Viktor Lindström, Linnea Lundmark och Arvid Matton. Thö: Rastplats Norra Grössjön är designad och byggd av studenter i årskurs 4 på Arkitekt högskolan: Charlie Wilson, Ida Grönqvist, Linnea Johansson, Samuel Höljman, Edwar Pabón Jimenéz, Karina Gataullina, Rebecca Lindkvist och Sofia Klingesten. Varje rastplats har unik design som ska främja ett bekvämare friluftsliv. Foto: Patrick Wivstad, Fritidsförvaltningen, Umeå kommun.

Längst ut på udden kommer det finnas möjlighet för tre rastplatser. Det finns även möjlighet att upprätta ett nytt fågeltorn eller liknande, placeringen bestäms i fält. De två större rastplatserna har delvis rustats upp av Arkitekt högskolan och kan behöva kompletteras. Den mindre rastplats som finns längre ut på Törskateudden tas bort och flyttas. Placeringen flyttas längre in i skogen där fågellivet inte riskerar att störas. Fågeltornet eller liknande kommer givetvis att generera en hel del besök på udden men inte av samma karaktär en grillplats.

Naturvårdsförvaltaren tillhandahåller ved vintertid och det kommer finnas timmerförråd på olika platser i reservatet. Det ska finnas möjlighet att virket fördelas ut till timmerförråd där besökare kan såga och hugga ved själva och ta med sig ut i reservatet. Det kommer finnas såg och yxa på platsen. Eldning inom naturreservatet är tillåten endast vid iordningsställda platser och får endast ske med ved från timmerförråden eller egen ved. Tältning får ske högst ett dygn i taget.

4.5 Skyltning, märkning och information

Naturreservatets gränser ska utmärkas enligt statens naturvårdsverks standard. Grössjöns vildmarksintryck ska bibehålls och därför ska friluftsanordningarna och skyltar ges sådana dimensioner att de inte stör detta intryck. Mindre informationstavlor med föreskrifter placeras där stigar korsar reservatsgränsen (bilaga 2). Större informationstavlor med karta och föreskrifter placeras vid entréerna som Barktippen, Blomstermyran samt entrén från Tomtebo och Dammarna. Vid Orringkläppen finns också en tavla. Stigen runt sjön kan försees med små informationstavlor som upplyser och förklarar på ett pedagogiskt och intressant sätt om naturen och de naturliga processer som pågår i reservatet. Broschyr om Grössjön trycks upp.



Exempel hur informationsplatser kan utformas inom reservatet, ritat av studenter i årskurs 3 på Arkitektthögskolan: Elsa Brynje, Viktor Wahlén Diedericksen, Nelly Axelsson, Emelie Berglund, Alexandra Bech, Erik Delveus, Ida Backvid, Irma Bruce, Linn Appelgren och Emma Lindblom Donahue.

5. Sammanställning av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Prioritet	Bilaga
Montering av informationstavlor om reservatet	prio 2	Bilaga 2
Montering av skylt för föreskrifter	prio 1	Bilaga 2
Upprustning och underhåll av stigar, inklusive spänger	prio 1	Bilaga 2
Upprustning och underhåll av vindskydd med bänkar och grillplatser	prio 1	Bilaga 2
Upprustning av huvudentrén vid Barktippen	prio 1	Bilaga 2
Underhåll och upprustning av entréerna Dammarna och Blomstermyran	Prio 2	Bilaga 2
Upprustning av entréer och spång som nås till fots	Prio 2	Bilaga 2
Utkörning vintertid av ved och påfyllnad av timmerförråd	Prio 1	Bilaga 2
Naturvårdsbränning eller brandefterliknade åtgärder	Prio 3	Bilaga 1 Skötselområde 2
Hydrologisk återställning av våtmarker och vattendrag,	prio 1	Bilaga 1 Skötselområde 4
Naturvårdsröjningar	Prio 1	Bilaga 1 Skötselområde 3

6. Uppföljning och tillsyn

Tillsynen av området utförs av naturvårdsförvaltaren och ska dokumenteras skriftligt. Tillsynen innefattar, utöver en besiktning av att reservatsföreskrifterna efterlevs, även utmärkningar och skyltar inom reservatet. Brister och fel ska dokumenteras och åtgärdas.

Tillsynen och uppföljningen av reservatet kommer tillsammans att utgöra ett underlag för en eventuell revidering av skötselplanen. Regelbunden tillsyn att föreskrifterna för naturreservatet efterlevs utövas av naturvårdsförvaltaren minst fyra gånger per år.

6.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Alla åtgärder som omfattas av naturvårdsförvaltningen ska dokumenteras. I samband med att skötselåtgärder utförs ska utgångsläget innan åtgärden, tidpunkt för åtgärd, åtgärdens omfattning och utförande samt uppnått resultat dokumenteras för att möjliggöra en långsiktig uppföljning.

6.2 Uppföljning av bevarandemål

Områdets bevarandemål ska följas upp enligt fastställda metoder för uppföljning av skyddad natur. Uppföljningen kommer att ske utifrån reservatets skötselområden (bilaga 1) och enligt indelningen i naturtyper för basinventering av skyddad natur.

6.3 Uppföljning av förändringar i flora och fauna

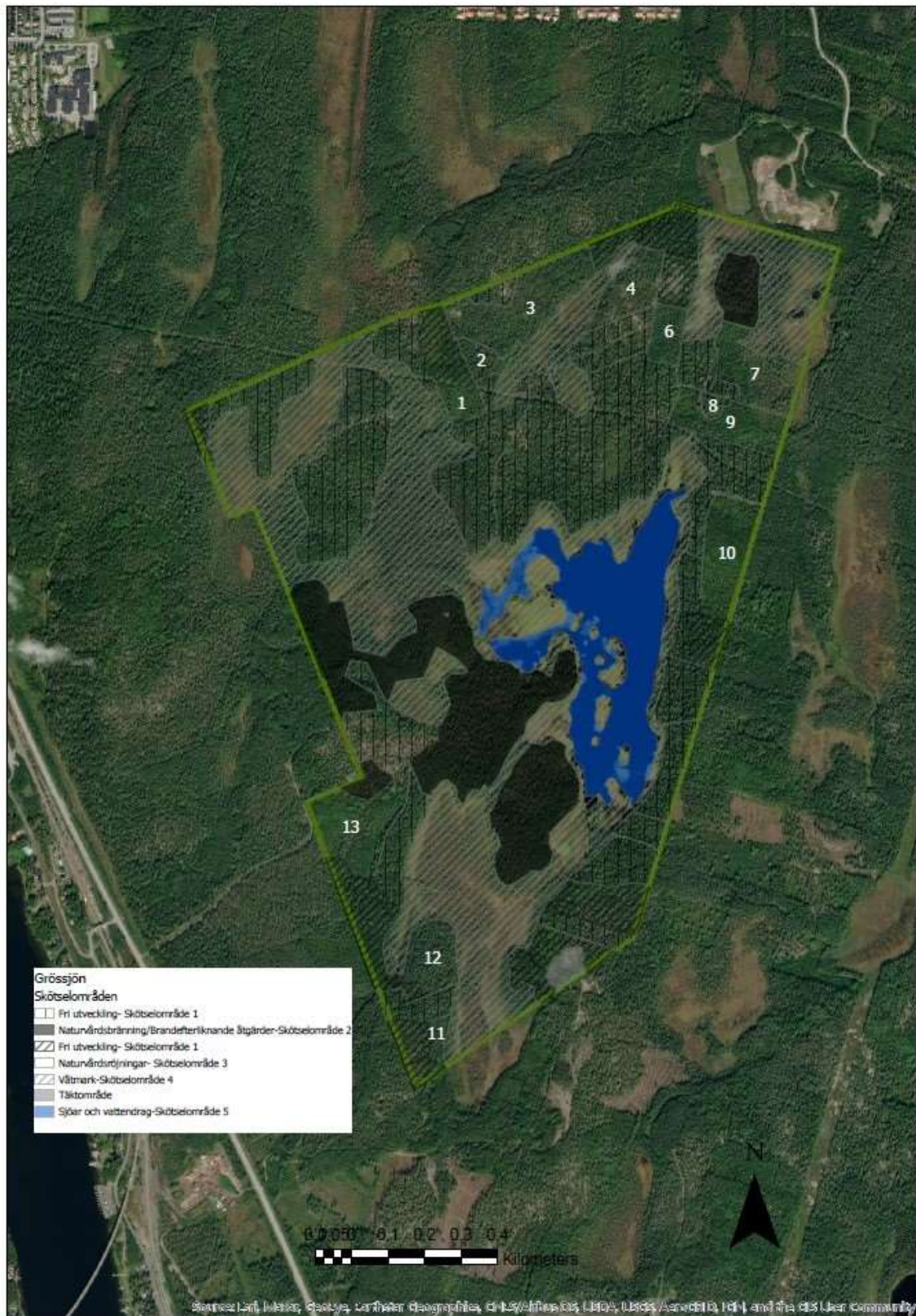
Långsiktiga förändringar av flora och fauna inom naturreservatet dokumenteras. Speciellt viktigt är övervakningen av invasiva arter som blomsterlupin och jättebalsamin samt uppföljning av utförda åtgärder. Detta kan t ex ske med hjälp av fasta ytor och inventerings ytor som inventeras med givna intervall. Verksamheten kan ske i nära samarbete med Länsstyrelsen, Umeå Universitet och Sveriges Lantbruksuniversitet. Även de ideella naturföreningarna är tänkbara samarbetspartners i detta arbete.

Bilagor

1. Karta över skötselområden
2. Karta med besöksmål och anläggningar
3. Bilaga över områdesspecifika röjningar
4. Ekosystemtjänstanalys

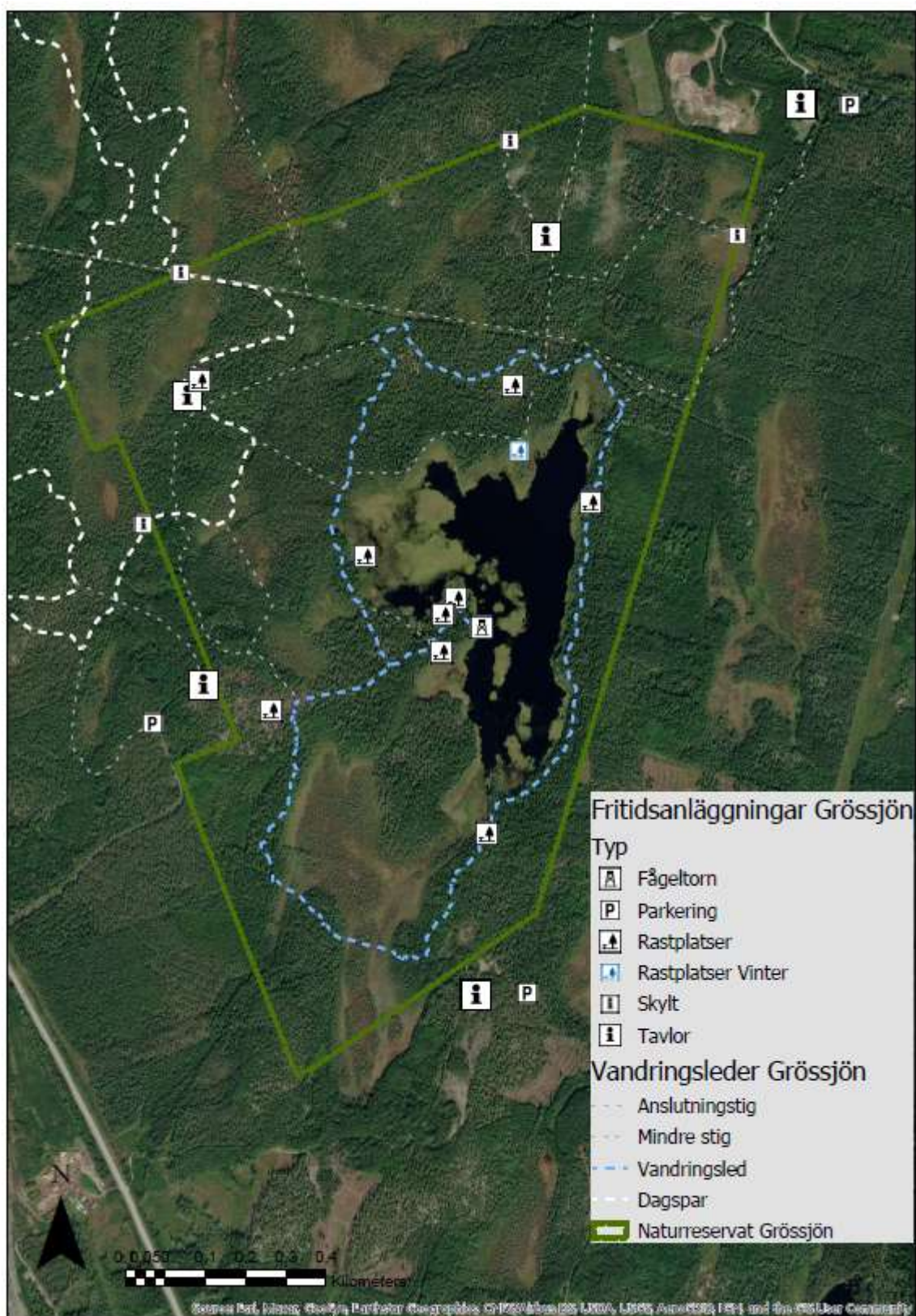
Bilaga 1

Karta över skötselområden. Skötselområde 1-fri utveckling till stor del men även skötsel av ungskogar och naturvårdsbränning alternativ brandefterliknande metoder om brand inte går att genomföra. Skötselåtgärder i skötselområde 2 (utvecklingsmarkerna) hänvisas till bilaga 3.



Bilaga 2

Karta över fritidsanläggningar och informationstavlor i reservatet



Bilaga 3

Områdesspecifika beskrivningar för röjningar, karta med beståndsnummer bilaga 1

<p><i>Bestånd 1</i> Areal: 1.2 ha</p> <p>Beskr: Ungskog 30 år gammal. Låglänt, fuktig mark med tät, lövdominerad föryngring.</p> <p>Mål: Lövnaturskog på fuktig mark</p> <p>Åtgärd: Skapa variation med att fri hugga enskilda lövträd för att på sikt få grova lövträd, lämna även lövskogsytor för självgallring. All tall tas bort.</p> <p>Prior: 2</p>
<p><i>Bestånd 2</i> Areal: 1.0 ha</p> <p>Beskr: 60-årig, likåldrig, tät tallskog. Enstaka gran och björk.</p> <p>Mål: Åstadkomma variation, öka lövandelen, gynna enstaka lövträd</p> <p>Åtgärd: Skapa luckor och kata tallträden, frihugg lövträd genom att skapa luckor</p> <p>Prior: 2</p>
<p><i>Bestånd 3</i> Areal: 5.3 ha</p> <p>Beskr: 25-årigplanterad tall, bitvis inslag av asp, annars mycket ensartat. Äldre träd saknas helt. Delvis stenbundet.</p> <p>Mål: Åstadkomma variation, öka lövandelen, gynna enstaka lövträd</p> <p>Åtgärd: Skapa luckor och kata tallträden, frihugg lövträd genom att skapa luckor men lämna aspbestånden för självgallring.</p> <p>Prior: 1</p>
<p><i>Bestånd 4</i> Areal: 2.4 ha</p> <p>Beskr: 40-årigtall, likåldrig, röjd för 5-8 år sedan. Ca 10 st överståndare av tall i norra delen.</p> <p>Mål: Åstadkomma variation, öka lövandelen, gynna enstaka lövträd</p> <p>Åtgärd: Skapa luckor (5 st) och kata tallträden, frihugg lövträd genom att skapa luckor men lämna lövskogs ytor för självgallring (luckhugg kring gråalgrupp i myrkanten)</p> <p>Prior: 2</p>

Bestånd 5

Areal: 1.1 ha

Beskr: Small skifte med 60-årig tallskog med inslag av gran och löv.

Mål: Åstadkomma variation, öka lövandelen, gynna enstaka lövträd

Åtgärd: Skapa luckor (10 st) och kata tallträden, frihugg lövträd genom att skapa luckor

Prior: 2

Bestånd 6

Areal: 1.6 ha

Beskr: 30 årig tallskog, med gran samt mycket asp och björk. Huvuddelen relativt gles, dock ej i sydöstra hörnet.

Mål: Asprik, lövdominerad skog

Åtgärd: Skapa variation och frihugg björk samt asp. Gallra ut granen.

Prior: 2

Bestånd 7

Areal: 1.4 ha

Beskr: Tallplantering ca 8-12 år efter hygge. Björk och asp 1.5 meter höga. Frisk mark i västra delen, fuktig mark i öster. Inga fröträd

Mål: Lövskog i den östra delen, blandskog med lika delar löv och barr i den västra delen.

Åtgärd: Røjning

Prior: 1

Bestånd 8

Areal: 0.5 ha

Beskr: En skiktad tall föryngring, ca 40 år. Enstaka björkar, inga gamla träd, inga döda träd eller lågor.

Mål: Åstadkomma variation, öka lövandelen

Åtgärd: Kata tall , 5-8 luckor

Prior: 1

Bestånd 9

Areal: 3.6 ha

Beskr: Lövdominerad föryngring ca 10 år efter hygge.

Mål: Lövdominerad skog

Åtgärd: Røjning med kvarlämnande av asp-björk-tall i nämnda ordning

Prior: 2

Bestånd 10

Areal: 4.4 ha

Beskr: Stort hyggesområde med lövdominans, naturlig granföryngring samt 5-åriga tallplantor (större andel gran än tall). Röjt hösten 1994.

Mål: Lövdominerad skog med inslag av gran

Åtgärd: Röjning

Prior: 2

Bestånd 11

Areal: 0.6 ha

Beskr: Lika delar björk och planterad tall 10-15 år efter hygge.

Mål: Blandskog

Åtgärd: Röjning, lämna lika delar huvudstammar av löv och barr

Prior: 1

Bestånd 12

Areal: 1.9 ha

Beskr: 40-årig tall på blåbärsmark med en del gran och få björkar. Gallrat för ca 30 år sedan. Enbuskar finns i beståndet.

Mål: Blandskog (d v s ökning av lövandelen)

Åtgärd: Skapa luckor kring lövträd (finns bland annat en grov, gammal sälg i myrkanten) och i partier med mycket en, ca 10 luckor

Prior: 2

Bestånd 13

Areal: 4.6 ha

Beskr: Kalmare med 2-3-årig tall. Västra halvan fuktig, östra delen frisk lövridå kring ett kärr. Aspgrupper sparade, inga andra gamla träd. Mål: Blandskog med lika delar löv och barr

Åtgärd: Röjning av framför allt tallplantor

Prior: 1

Bilaga 4. Ekosystemtjänstanalys över Grössjöns värden.

Tabell 1. Ekosystemtjänster över skogliga strukturer. Siffrorna anger strukturernas förmåga att leverera ekosystemtjänster där 0 ingen förmåga, 1 är god förmåga, två är den högsta förmågan.

Grössjön	Ekologiska strukturer	Blommande undervegetation	Bryn	Naturvårdsarter	Fler-skiktad skog	Sammanhängande skog	Vegetationsvolym
	Ekosystemtjänster						
Försörjande	Genetiskt material	2	2	2	1	2	1
	Dekorativa material	2	2	1	0	2	1
Reglerande	Klimatreglerande	1	2	0	1	2	1
	Förebyggande av stormskador	0	2	0	2	2	1
	Pollinering	2	2	1	2	2	2
	Temperaturreglering/skugga	1	2	0	1	2	2
	God luftkvalitet	1	2	2	1	2	2
	Synintryck. Dämpning	1	1	1	1	2	2
Stödjande	Vattenrening	2	2	0	2	2	2
	Flödesreglering	0	2	0	2	2	2
	Habitat och livsmiljö	2	2	2	2	2	2
	Ekologisk stabilitet resiliens	2	2	2	2	2	2
	Biologisk mångfald	2	2	2	2	2	2
Kulturella	Platskänsla	0	0	1	0	2	0
	Löpning	1	1	1	0	2	0
	Promenader	1	1	1	1	2	0
	Lek	1	1	1	0	2	1
	Samvaro	1	1	1	0	2	0
	Lärande, undervisning, forskning	2	1	2	1	2	1
	Turism	1	0	1	0	2	0

	Ekologiska strukturer	Blommande undervegetation	Bryn	Naturvårdsarter	Fler-skiktad skog	Sammanhängande skog	Vegetationsvolym
	Ekosystemtjänster						
	Inspiration, återhämtning	2	2	1	2	2	2
	attraktivitet	2	2	1	2	2	2
	Fågelskådning	0	1	1	1	2	1
	Summa strukturers förmåga att producera ekosystemtjänster	29	35	24	26	46	29
Hög kapacitet	2						
God kapacitet	1						

Tabell 2. Ekosystemtjänster över skogliga och övriga strukturer. Siffrorna anger strukturernas förmåga att leverera ekosystemtjänster där 0 ingen förmåga, 1 är god förmåga, två är den högsta förmågan.

Grössjön	Ekologiska strukturer	Bred-kroniga träd	Äldre träd	Död ved	Varierad natur	Permeabel mark	Ostörd profil m markorganismer
	Ekosystemtjänster						
Försörjande	Genetiskt material	2	2	2	2	1	2
	Dekorativa material	0	2	1	2	0	0
Reglerande	Klimatreglerande	2	2	0	2	2	0
	Förebyggande av stormskador	2	2	0	2	2	0
	Pollinering	1	1	0	2	0	0
	Temperaturreglering/skugga	2	1	1	2	1	0
	God luftkvalitet	2	1	1	2	1	0
	Synintryck. Dämpning	1	2	1	1	0	0
Stödjande	Vattenrening	1	2	1	2	2	2
	Flödesreglering	2	2	1	2	2	2

	Ekologiska strukturer	Bred- kroniga träd	Äldre träd	Död ved	Varierad natur	Permeabel mark	Ostörd profil m markorganismer
	Ekosystemtjänster						
Stödjande	Habitat och livsmiljö	2	2	2	2	1	2
	Ekologisk stabilitet resiliens	2	2	2	2	1	2
	Biologisk mångfald	2	2	2	2	1	2
Kulturella	Platskänsla	1	0	1	1	0	0
	Löpning	0	1	0	1	0	0
	Promenader	0	1	0	1	0	0
	Lek	1	1	1	1	0	0
	Samvaro	1	0	1	2	0	0
	Lärande, undervisning, forskning	1	2	2	2	1	1
	Turism	1	1	1	2	0	0
	Inspiration, återhämtning	2	2	2	2	0	0
	attraktivitet	2	2	2	2	0	0
	Fågelskådning	1	2	1	2	0	0
	Strukturers förmåga att producera ekosystemtjänster	31	35	25	41	15	13
Hög kapacitet	2						
God kapacitet	1						

Tabell 3. Ekosystemtjänster över "blåa strukturer" såsom sjöar och bäckar. Tabellen innehåller även en summering av varje ekosystemtjänsts förmåga att produceras inom reservatet. Habitat och livsmiljö är en av de ekosystemtjänster som har högst förmåga att produceras inom reservatet. Samt en summering av många strukturer som ligger till grund till förmågan. Anges mellan 1–15.

Ekosystemtjänster	Naturlig bäckfåra	Sjö	Våtmark	Summa strukturers förmåga att producera en ekosystemtjänst Grössjön	Summa antal strukturer för varje ekosystemtjänst
Genetiskt material	1	2	2	26	15
Dekorative material	1	0	1	15	10
Klimatreglerande	1	2	2	20	12
Förebyggande av stormskador	0	0	1	16	9
Pollinering	1	0	2	18	12
Temperaturreglering/skugga	1	2	2	20	13
God luftkvalité	1	1	1	20	14
Synintryck. Dämpning	1	0	0	14	11
Vattenrening	1	2	2	25	14
Flödesreglering	1	2	2	24	13
Habitat och livsmiljö	1	2	2	28	15
Ekologisk stabilitet resiliens	1	2	2	28	15
Biologisk mångfald	1	2	2	28	15
Platskänsla	0	2	2	10	7
Löpning	0	0	0	7	6
Promenader	0	0	0	8	7
Lek	0	1	0	11	10
Samvaro	0	1	0	10	10
Lärande, undervisning, forskning	1	1	2	22	15
Turism	0	1	1	11	9
Inspiration, återhämtning	1	2	2	24	13
Attraktivitet	1	2	2	24	13
Fågelskådning	1	2	2	17	12
	16	29	32		

Skötselplan Grössjöns naturreservat

Februari 2022

Kontaktuppgifter:

Umeå kommun, Miljö- och hälsoskydd

Mer information:

www.umea.se/grossjon

Bild omslag: Marlene Olsson Umeå kommun

